

Mattis Teutsch emlékkiállítás Budapesten

Négy évvel ezelőtt közel kétszáz műtárgyat felsorakoztató román vendégtárlat járt a belgiumi *Antwerpenben*. Ekkor vetették fel az ötletét ottani professzorok és művészettörténészek, valamint múzeumi kollégák – számolt be az előzményekről dr. Titus Hasdeu, a brassói Művészeti Múzeum (Muzeul de Arta) igazgatója kérdésemre –, hogy az európai híré és rangú modern mesterről – *Mattis Teutsch* Jánosról – lehetne és kellene legközelebb egy vendégkiállítást rendezni Belgiumban. Az ötletet tett követte: így került sor több esztendő előkészítő munka nyomán arra a bemutatóra, amelynek március végétől május végéig a *genti* szépművészeti múzeum (Museum voor Schone Kunsten) adott otthont a flamand tájakon. Az viszont már Budapesten jutott eszébe Ana *Scarlat* asszonynak, *Románia Kulturális Központja* itteni vezetőjének, hogy a vándor-tárlatot egy intermezzóra a magyar fővárosban is megállítsa, mielőtt visszatérne Romániába. A Magyar Nemzeti Galériában örömmel fogadták az ötletet és dr. *Boros Judit* művészettörténész „tető alá hozta” ezt a rendkívül értékes és érdekes emlékkiállítást, amelyet a közönség nyáron láthatott a Budavári Palotában.

Az anyag romániai viszonylatban is párját ritkítja, mert négy város fogott össze az ötlet megvalósításáért. Az irányító szerepet a kezdeményező erdélyi metropolis – *Brassó/Brasov/Kronstadt* – vállalta, ehhez csatlakozott a szintén szászok, magyarok és románok lakta *Nagyszében/Sibiu/Herrmannstadt* barokk-kori, főúri műgyűjtőjéről elnevezett, patinás intézménye, a *Brukenthal Múzeum*. Székelyföldről a sepsiszentgyörgyi *Művészeti Galéria* kölcsönzött műveket (Galeria de Arta Sf. Gheorghe), míg a Fekete-tengeri kikötőből a konstancai *Művészeti Múzeum* (Muzeul de Arta Constanta) járult hozzá a reprezentatív rendezvény sikeréhez *Mattis Teutsch* képekkel.

Összesen hatvanöt kiválasztott művet állítottak ki a legkülönbébb alkotói periódusokból, műfajokból és technikákból; legalább ennyire változatos méretekben, alapanyagokban is a kollektív. A pusztán számadatok önmagukért beszélnek: tizenhét festmény (olajjal vagy temperával, vászonra vagy kartonra rögzítve), a harminc egyedi és sokszorosított grafika között találunk temperát és pasztellt éppúgy, mint gouasche vagy akvarell kompozíciót, szénrajzot és linóleummetszetet. Az anyag többi részét a plasztikák alkotják és ezek legalább ennyire változatosak, hiszen nyers fából faragott dombozmű vagy szobor éppúgy előfordul, mint ennek színezett, lakkozott vagy patinázott variánsa, a fémek között van sötét vas és ezüstös alumínium, végül akad egyetlen színezett gipszválat is.

A budapesti vendégkiállításon a belépőt *Mattis Teutsch* János (1884-1960) közismert, pipázó fényképe

fogadja. A hosszú folyosó egyik felén a sokat reprodukált, rendkívül népszerű linók sorjáznak, a tizes évektől kezdve, a korai szénaboglyás és fenyves tájaktól (amelyek az erdélyi havasok illatát hozzák), az expresszionista bányász és munkás figurákon át az immár mértánian elvont, teljesen cím nélküli, absztrakt kompozíciókig. Ezekre rímelnék a sok évtizedes életműből a szemben lévő falon az egyedi grafikák: az úgynevezett „lelki virágoktól” a fás tájakon át a táncig, a „*Két világ*” politikailag ideologizált ciklusától a fizikai munka és az értelmiségi párosán át a futószalagig vagy a munkavégzés szimbolikus gesztusáig. Ezeket helyenként megszakítják és egyben össze is.

A kiállítás a hosszú folyosót záró teremben teljeseedik ki tulajdonképpen, amely afféle „szentélynek” is nevezhető. Itt, egymástól levegős távolságban, monumentálisan hatnak a nagyméretű képek – bár a teljes igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a kivétel itt is erősíti a szabályt és egy arasznyi olajkép 1919-ből szintén lehet óriási kisugárzású – mint a variáció az „*Érzet*” sorozatában. (Két, nagyméretű társa – azonos esztendőből – szintén a brassói múzeumból érkezett a budapesti falakra.) Szinte szimbolikus, hogy egy közös üvegvitrinben – mint valamiféle Golgotán – hozta össze a magyar rendező a húszas-harmincas évek önmagukba forduló, szomorúfűz-szerűen lehanyatló, különféle aktjait, fából faragva, egyiket Brassóból, másikat Konstancáról, a harmadikat pedig Nagyszébenből...

Madaras Lázár, Brassó polgármestere találóan állapította meg két nyelven, magyarul és románul elmondott megnyitó beszédében – többek között – azt, hogy az egyesült Európa manapság oly divatos és időszerű eszméje már fél évszázaddal ezelőtt megszületett, sőt, részben meg is valósult *Mattis Teutsch* János munkássága révén. Nemcsak azért, mert keresztnevét három nyelven ejtették és ejtik manapság is szülővárosában: románul Ioan, magyarul János és németül Johann. Mégcsak azért sem, mert bár egész életében a Kárpát-kanyarban, a Barcaság fővárosában, Brassóban élt, mégis kiállításai voltak *Rómában*, *Párizsban* és *Bukarestben* éppúgy, mint *Berlinben* és *Chicágóban*. Budapesten a „MA” című folyóirat tárlatain tűnt fel 1917-ben, ugyanabban az esztendőben már linóleummetszet albuma is megjelent. Mégcsak azért sem, mert művei manapság megtalálhatóak Európa legtekintélyesebb közgyűjteményeiben és a műkereskedelemben is egyre keresettebb világszerte... Hanem főleg azért, mert egész tevékenysége, szellemi és sokoldalú képzőművészeti munkássága az egyesült Európa legjobb értelemben vett szellemiségét sugalmazta, akár csak most, ez az Európát járó vándortárlat, amely népet köt össze a képzőművészet területén.

w. i.